

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВЕЋУ
ПРАВНОГ ФАКУЛТЕТА УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

Одлуком Наставно-научног већа Правног факултета Универзитета у Београду од 19. марта 2018. године одређени смо за чланове Комисије за преглед и оцену докторске дисертације кандидаткиње Олге Тешовић под насловом: „Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије“.

Пошто смо прегледали достављени рукопис докторске дисертације и извршили њену оцену, слободни смо да Наставно-научном већу Правног факултета Универзитета у Београду поднесемо следећи

ИЗВЕШТАЈ
о завршеној докторској дисертацији

I Основни подаци о кандидату и дисертацији

а) Основни подаци о кандидату

Олга Тешовић је рођена 10. јануара 1979. године у Ужицу. Живи у Косјерићу где је завршила основну школу, док је гимназију завршила у Пожеги. Правни факултет Универзитета у Београду завршила је у октобру 2005. године, а 2006. године је почела да ради као приправник волонтер, а потом и као судијски приправник у Општинском суду у Косјерићу. Правосудни испит је положила 2009. године. До краја 2010. године је радила као судијски помоћник у Основном суду у Пожеги, те је тада положила пријемни испит за прву генерацију Правосудне академије у Београду и до 2013. године била је запослена у Правосудној академији као корисник почетне обуке за судије и заменике јавних тужилаца.

Поред дипломе о успешно завршеној почетној обуци на Правосудној академији, стекла је и сертификат Правосудне академије о поседовању посебних знања из области права детета и преступништва младих и кривичноправној заштити малолетних лица. Поседује и сертификат Правосудне академије којим се потврђује да је успешно положила тест и да поседује посебна знања из области права детета према Породичном

закону, а потом је стекла и сертификат о завршеној специјализованој обуци према Закону о спречавању насиља у породици.

Након завршене почетне обуке на Правосудној академији, 12. августа 2013. године изабрана је за судију Основног суда у Пожеги, где и данас ради, и то у кривичном одељењу наведеног суда. Мастер студије на кривичноправном смеру Правног факултета Универзитета у Београду уписала је 2009. године, а окончала 2010. године, одбранивши са оценом десет завршни мастер рад на тему: „Продужено кривично дело“. Докторске студије на Правном факултету у Београду је уписала 2011. године. У оквиру докторских студија положила је са највишом оценом испите: Методи научноистраживачког рада и вештина, Усмени докторски испит I (Кривично право општи део, Кривично право посебни део и Кривично процесно право) и Усмени докторски испит II (Малолетничко кривично право и Судска психологија). Семинарски рад на тему „Кривично дело злоупотреба службеног положаја“ одбранила је са одликом 2013. године. У новембру 2015. године успешно је одбранила пројекат докторске дисертације пред трочланом комисијом катедре за кривично право, те јој је Наставно-научно веће Правног факултета на седници од 25. априла 2016. године одобрило израду докторске дисертације, под називом „Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије“, а за ментора је одређен проф. др Зоран Стојановић.

Говори енглески језик, а познаје и француски језик у мери која омогућава коришћење стручне литературе.

Учесник је више иностраних стручних обука и студијских посета:

1) *Студијска посета Европском суду за људска права у Стразбуру*, у периоду од 20. до 23. јуна 2011. године, у организацији Одељења за унапређење правосуђа и људских права Директората за сарадњу, Генералног директората за људска права и правне послове Савета Европе;

2) *Студијска посета Суду правде Европске Уније у Луксембургу*, у периоду од 8. до 11. априла 2013. године, у организацији Правосудне академије у Београду и наведеног суда;

3) *Студијско путовање у Хаг*, на програм обуке на тему „*Quality, Application and Enforcement of Legislation*“, у периоду од 12. до 22. априла 2015. године, у организацији Т.М.С. Asser Instituut и Министарства спољних послова Холандије, а на које је упућена одлуком Високог савета судства;

4) Стручна пракса у Лондону, Велика Британија, у периоду од 12. марта до 23. априла 2016. године, као учесник програма „*Јачање јавне управе у Србији – владавина права*“ у организацији Британског савета и Британске амбасаде у Београду, у сарадњи са Канцеларијом за европске интеграције Владе Републике Србије. Праксу је имала у следећим судовима: *West London Family Court* (Породични суд у Западном Лондону),

Woolwich Crown Court (Вулич Крунски суд – кривични суд), *London Family, Drug and Alcohol Court* (Породични суд и суд за зависнике од дроге и алкохола у Лондону), *Central London Family Court* (Породични суд у Централном Лондону) и *Central Criminal Court for England - Old Bailey* (Централни кривични суд Енглеске – Олд Бејли), као и у *London National Probation Service* (лондонски Национални пробациони сервис);

5) *Студијско путовање у Сједињене Америчке Државе*, Вашингтон и Сиракуза, у периоду од 13. до 22. октобра 2016. године, у оквиру програма „Отворени свет – Унапређење судских поступака и заштите жртава у случајевима насиља у породици“, под покровитељством Амбасаде Сједињених Америчких Држава (Public Affairs Office, American Embassy Belgrade);

6) *Студијско путовање у Хаг*, на програм обуке „Слобода медија“, у оквиру Матра програма (*the Matra Rule of Law training – Freedom of the media*), у периоду од 5. до 11. октобра 2017. године, у организацији Холандског Хелсиншког Комитета (*Netherlands Helsinki Committee*), а на које је упућена одлуком Високог савета судства.

Учествовала је на више стручних и научних скупова у земљи:

1) „Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и алтернативне кривичне санкције“, септембар 2009. године, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор;

2) „Кривичноправни положај малолетника и породично право у систему Европске конвенције о људским правима“, од 26. до 28. априла 2011. године, Правосудна академија у Београду;

3) „Европска конвенција о људским правима – грађанско право“, од 23. до 26. маја 2011. године, Правосудна академија у Београду;

4) „Европска конвенција о људским правима – кривично право“, од 4. до 7. јула 2011. године, Правосудна академија у Београду;

5) „Примена антидискриминационог законодавства у Републици Србији“, од 5. до 8. децембра 2011. године, Мисија ОЕБС и Правосудна академија, Златибор;

6) „Унапређење вештине писања судских пресуда“, од 14. до 16. априла 2014. године, Правосудна академија и USAID Србија, Београд (где је прошла обуку за предавача на наведену тему од стране судије из САД, Грегори Е. Мејза);

7) „Оптужење и други кривичноправни инструменти државне реакције на криминалитет“, од 18. до 20. септембра 2014. године, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу, Златибор;

8) „Насиље у породици и заштитне мере“, 21.2.2015. године, у организацији Аутономног женског центра, Врњачка бања;

9) „Забрана злостављања и ефикасна и делотворна истрага у погледу озбиљних навода о злостављању – међународни стандарди и пракса правосудних органа Републике Србије“, од 23. до 24. фебруара 2017. године, Златибор, у организацији Београдског центра за људска права и Фондације за отворено друштво;

10) „Споразум о признању кривичног дела“, домаћи стручни скуп који је одржан на Отвореном универзитету у Суботици 22. априла 2017. године, у организацији *Luceum iuris* из Суботице на коме је учествовала у својству модератора и предавача.

Аутор је следећих радова из области кривичних наука:

1. „Дело малог значаја и начело опортунитета кривичног гоњења – потреба њиховог истовременог заједничког регулисања“, *Crimen* – часопис за кривичне науке, Београд, број 1/2014, стр. 89–102;

2. „Продужено кривично дело“, билтен правника – практичара „Колега“, Суботица, број 2/2017, стр. 6 – 9.

б) Основни подаци о докторској дисертацији

Докторска дисертација кандидаткиње Олге Тешовић под насловом „Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије“, има 389 страница А4 формата (фонт Times New Roman 12, проред основног текста 1.5, маргине 30 mm) и у потпуности је у складу са захтевима Универзитета у Београду у погледу форме и садржаја. Дисертација садржи насловну страну на српском и енглеском језику, страну са информацијама о ментору и члановима комисије, страну са подацима о докторској дисертацији на српском и енглеском језику, укључујући резиме на српском и енглеском језику и кључне речи, три странице садржаја, попис литературе на 29 страница, прилоге на 9 страница и биографију аутора. Истраживачку грађу за докторску дисертацију чине монографска дела, радови објављени у зборницима, уџбеници, научни чланци и студије, законски текстови и међународни документи, као и пресуде.

Садржајем дисертације обухваћен је Увод (стр. 1-14), Поглавље 1. (стр. 15-49) који чине три одсека, Поглавље 2. (стр. 50-100) који чине три одсека, Поглавље 3. (стр. 101-202) који чине четири одсека, Поглавље 4. (стр. 203- 276) који чине шест одсека, Поглавље 5. (стр. 277-333) који чине четири одсека и Закључак (стр. 334-351), а рад има 807 фуснота у тексту. Списак литературе обухвата 201 коришћену библиографску јединицу, док остали материјал чине интернет адресе, правни прописи и пресуде.

II Предмет и циљ дисертације

Предмет дисертације је целовито и систематско проучавање алтернативних кривичних санкција у нашем кривичном праву које се изричу пунолетним лицима. Под тим се подразумева њихова комплексна анализа којој претходи одређење генусног појма алтернативних кривичних санкција, уз упоредноправни приказ и развој ових санкција кроз историју, те свеобухватна анализа појединачних алтернативних санкција које су регулисане у нашем позитивном законодавству и то са нормативног и теоријскоправног аспекта, као и из угла судске праксе.

Постоји више разлога због којих алтернативне кривичне санкције завређују да буду предмет научног проучавања. Прво, већ дуже време у научној литератури се указује на постојање негативних ефеката превасходно краткотрајне казне затвора и то у виду њене неефикасности на плану ресоцијализације учиниоца и високе стопе поврата, као и штетних последица које има по личност осуђеног лица због изолације и додира са осталим осуђеницима. Такође се указује на чињеницу да је реч о скупој кривичној санкцији, уз присутну стигматизацију осуђеног лица, а и врло често се ради о лошим условима издржавања наведене казне, због пренатрпаности затворских установа. Све више се настоји у правној теорији, а такође и реформом законодавстава, да се пронађе адекватна замена за краткотрајну казну лишења слободе, па се решење најчешће тражи у тзв. алтернативним кривичним санкцијама.

Такође треба истаћи да је проучавање ове теме значајно, јер у теорији није на неспоран начин утврђен ни сам генусни појам алтернативне кривичне санкције и стога и даље постоје лутања у том погледу. У најширем смислу под тим појмом је обухваћен читав низ прописаних алтернатива, супститута казни затвора. Овако екстензивно одређен појам обухватао би како алтернативне, упрошћене форме поступања предвиђене процесним законодавством, тако и различите кривичне санкције и мере заводског карактера, а такође и мере којима се током трајања извршења казне затвора настоји изречена казна затвора заменити блажом мером. Међутим, непосредни предмет истраживања дисертације заправо су само оне алтернативе казни затвора које су у виду кривичних санкција предвиђене нашим кривичним законодавством и код којих је суштина примене елиминација негативних ефеката које носи казна затвора, а коју би требало посматрати само као *ultima ratio*. Другим речима, предмет истраживања јесу алтернативне кривичне санкције, као и институти предвиђени позитивним законодавством који су садржински блиски алтернативним кривичним санкцијама, а чији је основни циљ да замене казну затвора. Иначе, у нашој земљи доношењем новог Кривичног законика 2006. године алтернативне кривичне санкције у претходно наведеном смислу су ушле у наш кривичноправни систем у већем обиму, те је на тај начин прихваћен, са извесним закашњењем, тренд који је у европским законодавствима већ деценијама пре постојао да се за извршење тзв. багателних, лакших кривичних дела, као и кривичних дела средње тежине, решење настоји тражити у ванзаводским санкцијама. Тада су први пут регулисане казна рада у јавном интересу и казна одузимања возачке дозволе, као и институт поравнање учиниоца и оштећеног, док је условна осуда са заштитним надзором у извесном смислу детаљније

прописана од ранијих законских одредби из члана 3.-5. Кривичног закона Републике Србије и члана 58. Кривичног закона Савезне Републике Југославије, које су се у пракси иначе ретко примењивале. Кућни затвор је у Кривични законик унет изменама и допунама од 3.9.2009. године на тај начин што је предвиђен као начин извршења изречене казне затвора до једне године, а не као самостална санкција.

Међутим, иако се ради о теми која нарочито последњу деценију уназад код нас добија на значају самим увођењем у наше позитивно право, предметна материја се у литератури обрађује претежно парцијално и то у оквиру појединих алтернативних кривичних санкција, попут условне осуде са заштитним надзором или казне рада у јавном интересу, или се, пак, обрађује као додатак, уз саму казну лишења слободе на коју се ставља акценат, па стога у нашој научној литератури нема много научних радова системског карактера који се баве искључиво темом алтернативних кривичних санкција на свеобухватан начин, а што такође представља један од разлога због чега целовито изучавање ванзаводских санкција је тема итекако значајна за развој науке и завређује посебну пажњу.

Имајући у виду претходно наведено, реч је о теми која заслужује да се свеобухватно теоријски обради у оквиру докторске дисертације, кроз анализу самог појма алтернативних кривичних санкција и њихове правне природе, као и сваке појединачне санкције која припада том оквиру, уз историјат, упоредноправна решења и тренутна решења у нашем позитивном законодавству, а уз потребне предлоге *de lege ferenda* и указивање на неке негативне тенденције у овој области које нису ни криминалнополитички, ни правнодогматски оправдане.

Циљеви који су се дисертацијом желели постићи су:

1) Теоријско одређење самог појма алтернативне кривичне санкције, уз анализу свих њених одређујућих елемената, а што представља и полазну основу која одређује даљи правац и циљ дисертације. Приликом теоријског одређења нужно је анализирати сам историјски развој предметних санкција, уз упоредноправни пресек и однос према другим санкцијама, те усклађеност наших позитивноправних решења са решењима у другим правним системима. Овде је нагласак на стварању једног јединственог појма алтернатива казни затвора у нашем праву, кроз једну нову анализу постојећих теоријски постављених ставова о њима и њихову систематизацију, уз тенденцију увођења и неких нових санкција и мера предвиђених у иностраним правима.

2) Упоређивање кривичноправних нормативних решења у другим правним системима и њихове судске праксе са нашим позитивним законодавством и праксом у овој области, а ради добијања јасније слике о алтернативама казни затвора код нас. Упоредноправни приступ такође омогућава да се добију корисне смернице за будућу реформу нашег законодавства у овој области и за креирање одређених предлога *de lege ferenda*, а у складу са међународноправним стандардима на плану алтернатива казни затвора (стандарди Уједињених нација и Савета Европе).

3) Свеобухватно и систематско проучавање законских решења појединачно за сваку предвиђену санкцију, а што представља централни део докторске дисертације, и то за казну затвора у просторијама у којима осуђени станује, затим за рад у јавном

интересу и одузимање возачке дозволе, поравнање учиниоца и оштећеног, те на крају условну осуду са заштитним надзором. Све наведене санкције представљају суштинске алтернативне кривичне санкције код нас, те приказ њихових решења *de lege lata* обухвата детаљно представљање материјалноправних услова за њихову примену и начин њиховог извршења, а велика пажња је такође посвећена теоријским ставовима о њима и судској пракси.

Стога су најважнији циљеви рада испитивање целисходности постојећих законских решења и њихове усклађености са важећим међународним прописима у овој области, као и са репрезентативним упоредноправним решењима, те идентификовање спорних теоријских и практичних питања и давање предлога *de lege ferenda*. Посебна пажња је посвећена давању одговора на питање да ли алтернативне санкције предвиђене нашим правом обезбеђују одговарајућу заштиту основних вредности друштва и да ли остварују генерално-превентивне и специјално-превентивне утицаје и у којој мери, или, пак, само представљају покушај замене најтеже кривичне санкције, а да су ефекти њихове примене, заправо, у пракси минорни.

III Основне хипотезе од којих се пошло у истраживању

У докторској тези се креће од једне основне и примарне хипотезе, као и од неколико додатних, помоћних претпоставки које су из ње изведене.

Наиме, основна претпоставка рада јесте уско везана за општу сврху прописивања и изрицања кривичних санкција (чл. 4. ст. 2. КЗ), а то је да се путем генералне и специјалне превенције врши сузбијање дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством. Такође је у погледу казни које су појмом алтернативних санкција обухваћене, примарна хипотеза везана и за сврху кажњавања (чл. 42. КЗ), а која је, у оквиру опште сврхе кривичних санкција, одређена као спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чини кривична дела (специјална превенција), затим утицање на друге да не чине кривична дела (генерална превенција), као и изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона. Основно питање које је поставиљено јесте да ли се законом предвиђене алтернативне кривичне санкције у нашем праву у довољној мери примењују да би у потпуности испуњавале описану општу сврху кривичних санкција и сврху кажњавања, пре свега на плану генералне и специјалне превенције.

Имајући у виду наведено постављено питање, постављена је основна хипотеза која гласи:

Алтернативне кривичне санкције се у нашем праву ретко и недовољно примењују због чега не остварују у потпуности општу сврху прописивања и изрицања кривичних санкција предвиђену одредбом члана 4. став 2. Кривичног законика, нити казне у њиховом саставу испуњавају у значајном делу сврху кажњавања из члана 42. Кривичног законика.

У основи овде се ради о претпоставци која се односи на повезаност деловања недовољне примене алтернативних кривичних санкција у пракси са неостваривањем

њихове примарне сврхе као кривичних санкција уопште, пре свега на плану генералне и специјалне превенције. У тези је стога прво истраживан применом више метода сам обим примене ванзаводских санкција код нас, те су потом ти резултати доведени у везу са остваривањем опште сврхе кривичних санкција и сврхом кажњавања. Провера тачности ове хипотезе је извршена комплементарном применом неколико метода и то: *статистичког метода* у циљу анализе доступних статистичких података о примени алтернативних кривичних санкција у нашој пракси, затим *компаративног метода* који је реализован упоређивањем са праксом других европских земаља у овој области, потом *анализом садржаја* доступних судских пресуда којима су изрицане ванзаводске санкције, те испитивањем ставова судија кривичара *методом испитивања коришћењем технике анкетирања*. Резултати примене описаних метода потврдили су у целости полазну основну претпоставку.

Полазећи од напред наведене основне хипотезе, постављене су и додатне помоћне претпоставке које из ње произлазе и које указују на узроке ретке и недовољне примене алтернативних кривичних санкција у пракси:

1) *Материјалноправне одредбе којим су регулисане поједине алтернативне кривичне санкције су широко и неодређено постављене, а одредбе закона којим је регулисано њихово извршење садрже термилошке и суштинске неусклађености са материјалноправним одредбама.*

Ова претпоставка је проверавана превасходно применом *догматског метода* којим је језички, системски, историјски и телеолошки анализирана и тумачена садржина правних норми којима су регулисане поједине алтернативне санкције, као и норме којима је регулисано њихово извршење. Такође примењен је и *упоредноправни метод* ради утврђивања на који су начин регулисане исте или сличне ванзаводске санкције у другим, превасходно европским кривичноправним законодавствима, те, на крају, истражени су и ставови судија који поступају у кривичноправној материји о овом питању, *техником анкетирања*. Кумулативном применом наведених метода потврђена је предметна помоћна претпоставка у погледу анализираних алтернативних санкција: кућног затвора, рада у јавном интересу, одузимања возачке дозволе и поравнања учиниоца и оштећеног.

2) *Условна осуда са заштитним надзором је алтернативна кривична санкција која није на свеобухватан и детаљан начин регулисана у Кривичном законнику, па је ради постизања веће ефикасности у њеној примени потребно њено детаљније материјалноправно регулисање, уз потребу да се у оквиру наведене санкције наши кривичноправни систем обогати и са одређеним упоредноправним решењима, превасходно из англоамеричког права.*

Због значаја који би у нашем систему алтернативних кривичних санкција условна осуда са заштитним надзором требала да има, она је издвојена у оквиру посебне хипотезе. Ова претпоставка се практично надовезује на претходну и провера њене тачности је извршена применом истоветних метода као и код претходне хипотезе, с тим да је код *упоредноправног метода* акценат стављен на англоамеричко право, те посебно анализу праксе америчких судова за дроге (*drug courts*) у погледу учинилаца кривичних дела под утицајем дрога или алкохола, као и анализу специфичних санкција

- „*shaming punishments*“ које се примењују у америчком праву. И ова помоћна претпоставка применом наведених метода је потврђена.

3) *Надлежности одређених државних органа који учествују у спровођењу и контроли извршења алтернативних санкција – повереничке службе и судије за извршење нису на прецизан и адекватан начин регулисане одредбама Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера и Закона о извршењу кривичних санкција, те је ради веће и делотворније примене супститута казни лишења слободe неопходно релевантним законским прописима ревидирати њихову улогу у складу са ефикаснијим упоредноправним решењима.*

Превасходно анализом упоредноправних решења у овој области, те поређењем са анализираном садржином наших извршних кривичноправних одредби које регулишу поступање повереничке (пробационе) службе, проверена је тачност наведене хипотетичке тврдње. Поред наведеног, и техником испитивања судија које поступају у кривичној материји путем *анкете* дошло се до закључка да ли је код нас неопходно постојање ефикасније пробационе службе. Анализом свих резултата спроведеног истраживања потврђена је полазна претпоставка.

4) *Примена алтернативних кривичних санкција је најефикаснија према учиниоцима појединих лакших врста кривичних дела, као и према лицима која раније нису осуђивана.*

Основни методи за проверу тачности ове посебне претпоставке јесу *статистички метод* којим су анализирани доступни статистички подаци из наше праксе, затим *анализа садржаја* судских одлука којим су изрицане алтернативне кривичне санкције за одређена кривична дела и према учиниоцима који су повратници, као и према онима који раније нису осуђивани, те *упоредноправни метод* путем којег су анализирани међународноправни стандарди и препоруке у овој области по наведеним питањима, као и решења других законодавстава. Резултати примене наведених метода потврдили су у целости полазну претпоставку.

5) *Специјализација судија и јавних тужилаца је неопходна ради ефикасне примене алтернативних кривичних санкција према учиниоцима кривичних дела учињених услед зависности од дроге или алкохола.*

Овде се ради о специфичној категорији учинилаца кривичних дела који су дела учинили услед зависности од дроге или алкохола и због њихове учесталости у пракси издвојени су у посебну претпоставку. Ова помоћна хипотеза да је неопходна специјализација носилаца правосудних функција ради примене алтернативних санкција према овој одређеној категорији учинилаца проверена је, превасходно, *упоредноправним методом* којим су детаљно анализирана напредна инострана (претежно англосаксонска) решења по овом питању. Поред тога, *методом испитивања* судија путем анкете додатно је проверена тачност ове хипотезе. Резултати истраживања потврдили су наведену помоћну хипотезу.

6) *Судије у пракси избегавају изрицање алтернативних кривичних санкција, јер препознају пунитивни став у јавности.*

Основни метод који је у истраживању коришћен ради потврђивања ове помоћне претпоставке јесте *метод испитивања* судија који поступају у првостепеном

кривичном поступку путем *анкете*, а уз то се приступило и *анализи садржаја* доступних судских пресуда у овој области, као и примени *статистичког метода* где су анализирани статистички извештаји у погледу стварне примене свих алтернативних кривичних санкција у пракси. Анализом резултата спроведеног истраживања и свих примењених метода потврђена је у целости ова помоћна претпоставка.

IV Кратак опис садржаја дисертације

Докторска дисертација се, осим увода и закључка, састоји од пет поглавља. У првом поглављу, под насловом **Појам алтернативна кривична санкција и у чему се алтернативност састоји**, дата су основна појмовна објашњења са одговарајућим општим разматрањима о алтернативним кривичним санкцијама и о самом њиховом називу, те је указано кроз први одељак на критичка схватања о оправданости њихове примене, гледајући кроз позитивне стране, као и кроз ставове који оспоравају сврху и циљ наведених санкција. Такође су кроз поређење са новчаном казном и класичном условном осудом јасније издвојене карактеристике ових санкција и детаљније одређени њихови елементи.

У другом поглављу, под насловом **Настанак и историјски развој алтернативних кривичних санкција**, указано је на саму појаву и разлоге настанка предметних санкција, на њихов развој и разноврсне облике у којима су постојали како у упоредном праву, тако и код нас, све до данашњих дана, а такође и на њихов настанак, појмовно одређење и развој на међународном нивоу, кроз документе релевантних међународних организација (Уједињених нација, Савета Европе, као и кроз акте и делатности тела Европске уније).

У трећем поглављу, под насловом **Алтернативне кривичне санкције у упоредном кривичном законодавству**, анализирана су и обрађивана решења из упоредноправних система, кроз уводне напомене и три одељка, од којих су у једном проучавана три велика кривичноправна законодавства англоамеричког права (*common law*), затим у другом је анализирано стање у погледу алтернативних кривичних санкција у девет изабраних земаља европско-континенталног права, док је, на крају, у трећем одељку проучаван концепт алтернатива казни затвора у пет кривичноправних законодавстава земаља са територије бивше Социјалистичке Федеративне Републике Југославије - СФРЈ. Циљ ове анализе јесте утврђивање сличности и разлика између предметних система, а посебно утицај који *common law* систем има у овој области на европско кривично право, те препознавање најбољих решења и добре праксе које су неке од наведених земаља имале на терену алтернатива казни затвора, па стога и формирање предлога за усмеравање реформе нашег законодавства у том смеру.

У четвртном поглављу, под насловом **Алтернативне кривичне санкције у националном кривичном законодавству**, обрађене су алтернативне кривичне санкције у српском кривичном законодавству, и то кроз шест одељака. Први одељак се бави самим појмом и врстама наведених санкција у нашем позитивном праву, док су од другог до шестог одељка свеобухватно анализирани појединачне кривичне санкције

(као и мере које су по дејству изједначене са кривичним санкцијама) и то: казна затвора у просторијама у којима осуђени станује - кућни затвор, казна рада у јавном интересу, казна одузимање возачке дозволе, поравнање учиниоца и оштећеног, као и условна осуда са заштитним надзором.

У петом поглављу, под насловом **Анализа судске праксе у примени алтернативних кривичних санкција**, наведени су прикупљени статистички подаци Републичког завода за статистику Републике Србије и Одељења за третман и извршење ванзаводских санкција и мера у погледу примене алтернативних кривичних санкција код нас у периоду од 2006. до 2016. године, а затим су изнети изабрани примери из судске праксе са територије целе земље у погледу свих претходно анализираних алтернативних кривичних санкција. Напослетку изнети су и резултати спроведеног истраживања – анкете међу судијама у погледу примене ванзаводских санкција. Реч је о лонгитудиналном испитивању судија путем анкете са комбинованим упитником ради прибављања њихових мишљења и ставова о алтернативним кривичним санкцијама, а ради потврђивања постављених хипотеза. Свим испитиваним судијама је гарантована анонимност. Узорак је формиран на тај начин што се водило рачуна да у анкети учествују искључиво судије које поступају у првостепеној кривичној материји основних судова где се једино и примењују све алтернативне кривичне санкције предвиђене нашим кривичним законодавством (кућни затвор, рад у јавном интересу, одузимање возачке дозволе, поравнање учиниоца и оштећеног и условна осуда са заштитним надзором). Како се ради о судијама основних судова који припадају подручјима сва четири апелациона суда и на тај начин њихова надлежност покрива целу територију Републике Србије, а значајан број судија је учествовао у самој анкети (32 судија), формиран узорак судија има својство репрезентативности и закључци формиран на основу резултата анкете могу послужити као основ за уопштавање.

У **закључним разматрањима** су представљени резултати до којих се у раду дошло свеобухватним истраживањем одабране теме, па су напослетку изнети и предлози *de lege ferenda* о регулисању и примени алтернативних кривичних санкција код нас.

V Остварени резултати и научни допринос дисертације

О оствареним резултатима, као и научном доприносу дисертације „Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије“ кандидаткиње Олге Тешовић може се говорити кроз сагледавање закључака до којих је дошла након спроведеног истраживања.

Наиме, допринос овог рада јесте да се не негира потреба постојања најтеже казне – казне затвора у систему кривичних санкција, посебно када су у питању најтежа кривична дела, већ пре да се још у већој мери укаже на њене негативне стране у светлу савремених изазова и опште негативне тенденције повећања затворске популације и предвиђања строжег кажњавања за све већи број кривичних дела. У светлу ових нових околности, ефикасан систем алтернативних кривичних санкција представља нужан услов постојања делотворног кривичноправног система. Да ли је наш систем

алтернативних кривичних санкција и мера ефикасан, односно да ли се предметне санкције у довољној мери примењују како би оствариле општу сврху кривичних санкција и сврху кажњавања, основно је питање њеног рада.

С напред наведеним у вези, у докторској тези остварени су следећи резултати:

1) Потврђена је основна хипотеза да алтернативне кривичне санкције у нашем праву не остварују општу сврху кривичних санкција, нити сврху кажњавања у виду генералне и специјалне превенције, с обзиром на одређене нормативне нејасноће и празнине, као и ретку, неуједначену и селективну, *ad hoc* примену у пракси (пример за то су казна одузимање возачке дозволе и поравнање учиниоца и оштећеног). Предметно истраживање је утврдило неефикасност свих предвиђених алтернативних кривичних санкција код нас, а понудило је решења тог проблема Кроз потврду помоћних хипотеза изложених у раду понуђена су и одређена решења проблема.

2) Достизање интегралног сазнања из области алтернативних кривичних санкција до којег се дошло анализом података о упоредноправним решењима у овој области и о стандардима постављеним у међународним документима, као и анализом садржине свих постојећих облика алтернативних санкција у нашем националном законодавству.

Научни допринос овог рада се састоји у томе што је у значајном обиму попуњена постојећа празнина у системским радовима на тему целовитог изучавања алтернативних кривичних санкција код нас, те су бројна питања од научног и практичног значаја која су била без јасних одговора, свеобухватним проучавањем алтернативних кривичних санкција у оквиру овог рада добила свој одговор, потврдом основне и помоћних хипотеза, на основу чега су у закључку и посебно издвојени одређени предлози *de lege ferenda*. Кандидаткиња за своје одговоре и понуђена решења излаже аргументацију која је убедљива али не увек таква да се не би могли у одређеним случајевима заступати и другачији ставови што оставља простор за даљу научну дискусију и бављење овом важном темом.

Први такав предлог јесте неопходност успостављања материјалноправног законодавног решења којим се одређује сам општи појам алтернативних кривичних санкција и одређује се њихово место у систему кривичних санкција у нашем праву, те које конкретне санкције су обухваћене тим појмом, која је њихова посебна сврха, као и у погледу којих кривичних дела се примењују (до које запрећене казне затвора), а и предвиђање могућности примене више предметних санкција истовремено. Поред наведеног, законодавна интервенција је предложена и у делу Законика о кривичном поступку који се односи на посебне поступке, а где би требало предвидети посебна правила сумарног поступка за изрицање алтернативних кривичних санкција, која су детаљно описана.

Поред опште материјалне и процесне норме која би регулисала алтернативне кривичне санкције, као други предлог *de lege ferenda* изнет је предлог, имајући у виду образложене примедбе у погледу начина организовања повереничке службе у нашем праву, да се предметна служба претвори у праву пробациону службу каква постоји у већини приказаних упоредноправних решења, а која би била самостални државни орган, одвојен од Управе за извршење кривичних санкција, са посебном

организационом структуром и одвојеним финансирањем из буџета. Поред наведеног, истакнута је и неопходност да у оквиру пробације раде лица са одговарајућим образовањем за ову врсту посла и адекватном обуком, а такође од кључне важности је да се у ову област укључи и цивилни сектор, укључивањем волонтера и непрофитних организација који би били пружаоци различитих врста услуга у овој области. Значајна законодавна интервенција предложена је и на плану овлашћења судије за извршење, а који би требао да буде главни контролор спровођења алтернативних санкција од стране пробационих службеника.

Трећи кључан предлог који је у раду изложен јесу законодавне измене и допуне које би требало извршити код појединих ванзаводских санкција, односно код казни кућног затвора, рада у јавном интересу и одузимање возачке дозволе, затим код установе поравнање учиниоца и оштећеног, те на крају код условне осуде са заштитним надзором, све у циљу њихове веће примене у пракси. Као последњи, четврти предлог наведена је континуирана едукација судија из области алтернативних кривичних санкција, а посебно у погледу начина сарадње са пробационом службом, како би се код њих створио осећај о неопходности чешћег изрицања ових санкција, нарочито у случају лакших облика кривичних дела.

Циљ тезе је био да се на један аналитички и целовит начин размотри појам алтернативних кривичних санкција код нас, да се понуде одговори на постављена спорна питања и да се допринесе обликовању једног вишег заједничког појма за све те санкције, односно да се изнађу општа правила која за њих важе. Сврха ове докторске тезе да се обогати постојеће знање из ове области и допринесе теоријском сагледавању и расветљавању постојећих недоумица, као и сагледају проблеми у пракси, углавном је остварена.

VI Закључак

У својој докторској дисертацији кандидаткиња је извршила приказ и анализу алтернативних кривичних санкција у кривичном праву Републике Србије. Приликом обраде дате проблематике, кандидаткиња је критички разматрала већину битних питања која се овде јављају. При томе, кандидаткиња је примарно користила дескриптивни метод, а у анализи већине законских решења претежно се ослањала на језичка тумачења.

Дисертација одговара претходно одобреној пријави и при њеној изради није било знатнијих одступања од прихваћене теме. Кандидаткиња се углавном придржавала унапред постављеног оквира истраживања и почетних методолошких начела.

У изради дисертације кандидаткиња се у највећој мери користила домаћом литературом, док је страна литература била знатно мање заступљена. Разматрајући поједине проблеме, кандидаткиња је коректно приказивала релевантна мишљења која су присутна у кривичноправној доктрини. У контексту изношења различитих ставова који постоје у погледу појединих питања о којима је расправљано, кандидаткиња је

углавном аргументовано износила своје опредељење, а у мањем броју случајева и свој оригинални став. У одређеној мери разматрана питања повезивана су и ставовима израженим у судској пракси. Ипак, може се приметити да је код једног мањег броја значајних питања изостала продубљена анализа постојећих дилема, као и сугестије ауторке у погледу њиховог могућег решавања. Међутим, када се дисертација посматра као целина, може се закључити да је кандидаткиња врло ревносно обрадила већину најважнијих питања и постављених проблема. Осим тога, у више наврата кандидаткиња је уложила напор и формулисала предлоге *de lege ferenda*, што је несумњиво квалитативно унапредило постојећа научна сазнања о предмету ове дисертације.

Сходно свему наведеном, може се закључити да дисертација испуњава све потребне стандарде и стога смо мишљења да се може дати позитивна оцена о овом раду, као и да он представља теоријски допринос обради теме која је предмет дисертације. Стога, сматрамо да рад кандидаткиње Олге Тешовић под насловом: **„Алтернативне кривичне санкције у кривичном праву Републике Србије“** у свему испуњава законске и статутарне услове који се захтевају да би се рад могао прихватити као докторска дисертација, те предлажемо да Наставно-научно веће Правног факултета Универзитета у Београду формира комисију пред којом ће докторска дисертација бити јавно брањена.

У Београду, 23. маја 2018. године

Чланови Комисије:

Др Зоран Стојановић,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду, у пензији

Др Ђорђе Игњатовић,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду

Др Наташа Делић,
редовни професор Правног факултета
Универзитета у Београду